

**PROFILAKTIKA INSPEKTORINING MAHALLA HUQUQ-TARTIBOT
MASKANI FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH VAZIFALARINI
TAKOMILLASHTIRISH CHORA-TADBIRLARI.**

Toshpulatov Asilbek Farxod o‘g‘li

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI IIV AKADEMIYASI KURSANTI

Kalit so‘zlar: *profilaktika inspektori, mahalla huquq-tartibot maskani, muvofiqlashtirish, huquqbuzarliklar profilaktikasi, jamoat xavfsizligi, mahalla, profilaktik tadbirlar, hamkorlik, axborot almashinuvi, individual profilaktika.*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada profilaktika inspektorining mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatini muvofiqlashtirish vazifalarini takomillashtirish chora-tadbirlari tadqiq etilgan. Mahalla hududida jamoat xavfsizligini ta‘minlash, huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish, ularning sodir etilishiga sabab bo‘luvchi omillarni aniqlash va bartaraf etish hamda fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilishda mahalla huquq-tartibot maskanlarining o‘rni tahlil qilingan. Tadqiqotda profilaktika inspektorining maskan faoliyatini tashkil etish va muvofiqlashtirishdagi vazifalari, hududdagi kriminogen vaziyatni o‘rganish, profilaktik tadbirlarni rejalashtirish, tegishli subyektlar o‘rtasida hamkorlikni yo‘lga qo‘yish, axborot almashinuvini ta‘minlash hamda amalga oshirilgan ishlar natijadorligini baholash masalalariga alohida e‘tibor qaratilgan. Shuningdek, mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatida uchrashi mumkin bo‘lgan tashkiliy muammolar, jumladan, xizmatlar o‘rtasidagi hamkorlikning yetarli darajada muvofiqlashtirilmasligi, ma‘lumotlarning o‘z vaqtida almashilmasligi, mavjud kuch va vositalardan samarali foydalanilmasligi hamda profilaktik ishlar natijalarini baholashdagi ayrim kamchiliklar ko‘rib chiqilgan. Maqolada profilaktika inspektorining muvofiqlashtiruvchi rolini kuchaytirish, mahalla hududining o‘ziga xos kriminogen xususiyatlaridan kelib chiqib profilaktik tadbirlarni rejalashtirish, individual profilaktik ishlarni takomillashtirish, mahalla fuqarolar yig‘ini va jamoatchilik bilan hamkorlikni rivojlantirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish hamda faoliyat natijadorligini baholashning amaliy mezonlarini takomillashtirish bo‘yicha takliflar ilgari surilgan. Tadqiqot natijalari mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatini yanada tizimli tashkil etish, profilaktika inspektorining muvofiqlashtiruvchi vazifalarini aniq belgilash va huquqbuzarliklar profilaktikasining manzilliligini oshirishga xizmat qilishi mumkin.*

Ключевые слова: *участковый инспектор профилактики, махаллинский пункт правопорядка, координация, профилактика правонарушений, общественная безопасность, махалля, профилактические мероприятия, взаимодействие, информационный обмен, индивидуальная профилактика.*

Аннотация: *В статье исследуются меры по совершенствованию задач участкового инспектора профилактики по координации деятельности махаллинского пункта правопорядка. Рассматривается значение махаллинского пункта правопорядка в обеспечении общественной безопасности на территории махалли, раннем предупреждении правонарушений, выявлении и устранении причин и условий,*

способствующих их совершению, а также защите прав и законных интересов граждан. Особое внимание уделено задачам участкового инспектора профилактики по организации и координации деятельности махаллинского пункта правопорядка, изучению криминогенной ситуации, планированию профилактических мероприятий, организации взаимодействия между соответствующими субъектами, обеспечению обмена информацией и оценке результативности проведенной работы. В исследовании также рассматриваются организационные проблемы, которые могут возникать в деятельности махаллинского пункта правопорядка, в том числе недостаточная координация взаимодействия между различными субъектами профилактики, несвоевременный обмен информацией, неэффективное использование имеющихся сил и средств, а также отдельные недостатки в оценке результатов профилактической деятельности. В статье разработаны предложения по усилению координирующей роли участкового инспектора профилактики, совершенствованию планирования профилактических мероприятий с учетом специфики криминогенной ситуации конкретной махаллы, повышению эффективности индивидуальной профилактической работы, развитию взаимодействия с органами самоуправления граждан и общественностью, эффективному использованию информационно-коммуникационных технологий и совершенствованию практических критериев оценки результативности деятельности. Отдельное внимание уделяется необходимости формирования системного механизма взаимодействия между субъектами профилактики, позволяющего своевременно выявлять проблемные ситуации и принимать соответствующие профилактические меры. Сделанные в статье выводы и предложения могут способствовать повышению эффективности деятельности махаллинских пунктов правопорядка, более четкому определению координирующих функций участкового инспектора профилактики и повышению адресности профилактики правонарушений на территории махаллы.

Keywords: *prevention inspector, mahalla law and order post, coordination, offense prevention, public safety, mahalla, preventive measures, cooperation, information exchange, individual prevention.*

Annotation: This article examines measures aimed at improving the tasks of the prevention inspector in coordinating the activities of the mahalla law and order post. The study analyzes the role of the mahalla law and order post in ensuring public safety at the local community level, preventing offenses at an early stage, identifying and eliminating the causes and conditions contributing to offenses, and protecting the rights and legitimate interests of citizens. Particular attention is paid to the tasks of the prevention inspector in organizing and coordinating the activities of the mahalla law and order post, studying the criminogenic situation, planning preventive measures, establishing cooperation between relevant prevention subjects, ensuring effective information exchange, and evaluating the results of preventive activities. The article also examines organizational problems that may arise in the activities of mahalla law and order posts, including insufficient coordination between prevention subjects, delays in information exchange, ineffective use of available human and technical resources, and shortcomings in assessing the effectiveness of preventive measures.

Based on the identified issues, the article proposes measures aimed at strengthening the coordinating role of the prevention inspector, improving the planning of preventive activities according to the specific criminogenic characteristics of each mahalla, enhancing individual preventive work, developing cooperation with citizens' self-government bodies and the local community, effectively applying information and communication technologies, and improving practical criteria for evaluating the results of preventive activities. Particular emphasis is placed on establishing a systematic mechanism of interaction among prevention subjects, which would allow problematic situations and potential risks to be identified in a timely manner and appropriate preventive measures to be implemented. The proposed approaches are aimed at ensuring a more systematic organization of mahalla law and order post activities, clarifying the coordinating functions of the prevention inspector, improving the targeted nature of offense prevention, and strengthening public safety at the local community level.

KIRISH

Bugungi kunda mahallalarda jamoat xavfsizligini ta'minlash, huquqbuzarliklarning oldini olish hamda fuqarolarning huquq va qonuniy manfaatlarini himoya qilish ichki ishlar organlari faoliyatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur jarayonning samaradorligi, avvalo, mahallada huquq-tartibotni ta'minlashga mas'ul bo'lgan subyektlarning o'zaro hamkorligi, mavjud muammolarni o'z vaqtida aniqlashi, profilaktik tadbirlarni to'g'ri rejalashtirishi va amalga oshirilgan ishlar natijasini muntazam tahlil qilib borishiga bog'liq. Shu jihatdan profilaktika inspektorining mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatini muvofiqlashtirish vazifalari alohida ahamiyat kasb etadi. Chunki mahalla hududida huquqbuzarliklarning oldini olish faqat alohida profilaktik tadbirlarni o'tkazish bilan cheklanmay, balki huquq-tartibotni ta'minlashga jalb etilgan kuch va vositalarning yagona maqsad asosida faoliyat yuritishini, ular o'rtasida tezkor va uzluksiz axborot almashinuvini hamda mavjud imkoniyatlardan oqilona foydalanishni talab etadi. Mahalla huquq-tartibot maskani ushbu vazifalarni hududiy darajada uyg'unlashtirish uchun muhim tashkiliy mexanizm sifatida namoyon bo'ladi. Bunda profilaktika inspektori nafaqat huquqbuzarlik sodir etgan yoki huquqbuzarlik sodir etishga moyil bo'lgan shaxslar bilan individual profilaktik ish olib boruvchi xodim, balki hududdagi kriminogen vaziyatni tahlil qiluvchi, profilaktik faoliyat yo'nalishlarini belgilovchi, tegishli subyektlar faoliyatini o'zaro muvofiqlashtiruvchi va amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning natijadorligini baholovchi asosiy subyektlardan biri sifatida qaralishi lozim. Shu sababli profilaktika inspektorining muvofiqlashtirish vazifalarini takomillashtirish masalasi faqat tashkiliy jarayonni yaxshilash emas, balki mahallada huquqbuzarliklar profilaktikasining mazmuni, usullari va natijadorligini oshirish bilan bevosita bog'liqdir. Amaliyotda hududdagi huquqbuzarliklarning sabablari va shart-sharoitlari turlicha bo'lishi, ayrim hududlarda maishiy nizolar, yoshlar o'rtasidagi huquqbuzarliklar, oilaviy muammolar, jamoat joylaridagi tartibbuzarliklar yoki boshqa ijtimoiy omillar ustuvor muammo sifatida namoyon bo'lishi mumkin. Bunday sharoitda barcha mahallalar uchun bir xil yondashuvdan foydalanish kutilgan natijani bermasligi mumkin. Shuning uchun profilaktika inspektorining

muvofiglashtirish faoliyati hududning o‘ziga xos xususiyatlari, kriminogen vaziyati, aholi tarkibi, mavjud ijtimoiy muammolar va huquqbuzarliklarning kelib chiqish omillarini hisobga olgan holda tashkil etilishi zarur. Ayniqsa, mahalla huquq-tartibot maskanida mavjud ma’lumotlarni tizimli tahlil qilish, fuqarolarning murojaatlarini o‘rganish, xavf guruhiga kiruvchi shaxslar bilan ishlash, mahalla faollari va boshqa tegishli subyektlar bilan hamkorlikni kuchaytirish, profilaktik tadbirlarni aniq vazifalar asosida rejalashtirish hamda ularning bajarilishini nazorat qilish profilaktika inspektorining muvofiglashtiruvchi faoliyatini yangi sifat bosqichiga olib chiqishi mumkin. Shu bilan birga, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, ma’lumotlarni tezkor almashish va hududdagi muammolarni raqamli tahlil qilish imkoniyatlarining kengayishi ham profilaktika inspektorining faoliyatini takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Mazkur sharoitda muvofiglashtirish jarayonini aniq mezonlar asosida tashkil etish, vazifalarni tegishli subyektlar o‘rtasida oqilona taqsimlash, ijro intizomini ta’minlash va erishilgan natijalarni baholash mexanizmlarini takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Shundan kelib chiqib, ushbu maqolada profilaktika inspektorining mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatini muvofiglashtirishdagi o‘rni va vazifalari, mavjud tashkiliy muammolar, hamkorlik va axborot almashinuvi mexanizmlari, profilaktik faoliyatni hududning kriminogen xususiyatlaridan kelib chiqib rejalashtirish masalalari hamda mazkur faoliyatni yanada takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar ilmiy-amaliy jihatdan yoritiladi.

Asosiy qism

Profilaktika inspektorining mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatini muvofiglashtirish vazifalarini takomillashtirish, avvalo, mazkur maskanning hududdagi huquqbuzarliklar profilaktikasi va jamoat xavfsizligini ta’minlash tizimidagi o‘rnini to‘g‘ri belgilashni talab etadi. Mahalla huquq-tartibot maskani hududda mavjud huquqiy, ijtimoiy va kriminogen muammolarni aniqlash, ularni tegishli subyektlar ishtirokida hal etish hamda profilaktik faoliyatni yagona tashkiliy yondashuv asosida amalga oshirish uchun muhim amaliy maydon hisoblanadi. Mazkur jarayonda profilaktika inspektorining vazifasi faqat alohida huquqbuzarliklarni aniqlash yoki huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslar bilan profilaktik suhbatlar o‘tkazish bilangina cheklanmasligi lozim. U hududdagi vaziyatni muntazam o‘rganib, aniqlangan muammolarni umumlashtirishi, ularning kelib chiqish sabablari va shart-sharoitlarini tahlil qilishi, mavjud xavflarni oldindan baholashi hamda ularni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlarni tegishli subyektlar bilan hamkorlikda belgilashi zarur. Muvofiglashtirishning samaradorligi, eng avvalo, profilaktik faoliyat ishtirokchilari o‘rtasidagi vazifalarning aniq taqsimlanganligi bilan belgilanadi. Mahalla huquq-tartibot maskani doirasida ichki ishlar organlari xodimlari, mahalla vakillari, jamoat tashkilotlari, ta’lim muassasalari, boshqa davlat organlari va fuqarolik jamiyati institutlari bilan hamkorlikning aniq mexanizmlari shakllantirilishi lozim. Bunda har bir subyektning vakolati, mas’uliyati va amalga oshirishi kerak bo‘lgan vazifasi aniq belgilansa, bir xil faoliyatning takrorlanishi yoki ayrim masalalarning e’tibordan chetda qolishi ehtimoli kamayadi. Shu nuqtayi nazardan, profilaktika inspektori tomonidan hududdagi huquqbuzarliklar holatini muntazam tahlil qilish muvofiglashtirish faoliyatining boshlang‘ich bosqichi sifatida qaralishi maqsadga muvofiq. Bunday tahlil faqat sodir etilgan

huquqbuzarliklar sonini hisoblash bilan cheklanmasdan, ularning sodir etilish vaqti, joyi, xususiyati, ishtirokchilari, takroriyligi, kelib chiqish sabablari va shart-sharoitlarini ham qamrab olishi kerak. Masalan, muayyan mahallada tungi vaqtlarda jamoat tartibining buzilishi ko‘payayotgan bo‘lsa, ushbu holatni faqat huquqbuzarliklar statistikasi sifatida qayd etish emas, balki uning ortida qanday omillar mavjudligini aniqlash talab etiladi. Yoritish tizimining yetarli emasligi, nazoratsiz hududlarning mavjudligi, savdo yoki ko‘ngilochar obyektlar faoliyatining o‘ziga xos xususiyatlari, yoshlarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etishdagi muammolar yoki boshqa omillar aniqlanishi mumkin. Shundan kelib chiqib, profilaktika inspektori tegishli subyektlar bilan birgalikda muammoni bartaraf etishga qaratilgan aniq chora-tadbirlarni belgilashi lozim. Bu esa muvofiqlashtirishni faqat topshiriq berish jarayonidan chiqarib, muammoni aniqlash, yechimni ishlab chiqish, vazifalarni taqsimlash, ijroni nazorat qilish va natijani baholashni o‘z ichiga olgan uzluksiz boshqaruv jarayoniga aylantiradi. Profilaktika inspektorining muvofiqlashtiruvchi vazifalarini takomillashtirishda axborot almashinuvi tizimi ham alohida ahamiyatga ega. Hududdagi huquqbuzarliklar, nizoli vaziyatlar, ijtimoiy muammolar, xavf guruhiga mansub shaxslar va boshqa profilaktik ahamiyatga ega holatlar to‘g‘risidagi ma‘lumotlarning o‘z vaqtida yetib kelishi tegishli choralarni kechiktirmasdan ko‘rish imkonini beradi. Shu sababli mahalla huquq-tartibot maskanida axborotlarni yig‘ish, umumlashtirish, tahlil qilish va vakolatli subyektlarga yetkazishning aniq tartibi shakllantirilishi zarur. Axborot almashinuvi faqat huquqbuzarlik sodir bo‘lganidan keyingi ma‘lumotlarni uzatishga emas, balki huquqbuzarlik sodir etilishining ehtimolini ko‘rsatuvchi omillar haqida oldindan ma‘lumot berishga ham yo‘naltirilishi kerak. Bunday yondashuv profilaktika faoliyatining reaktiv emas, balki proaktiv xususiyatini kuchaytiradi. Ayniqsa, fuqarolarning murojaatlari, mahalla faollarining kuzatuvlari, hududdagi nizoli oilalar yoki muammoli vaziyatlar to‘g‘risidagi ma‘lumotlar profilaktik choralarni oldindan belgilashda muhim manba bo‘lishi mumkin. Shu bilan birga, axborot bilan ishlashda qonuniylik, shaxslarning huquq va erkinliklariga rioya qilish, ma‘lumotlardan faqat belgilangan vakolat doirasida foydalanish va ularning xavfsizligini ta‘minlash talablariga qat‘iy amal qilinishi lozim. Muvofiqlashtirish faoliyatining yana bir muhim yo‘nalishi individual profilaktika ishlarini tizimlashtirishdan iborat. Huquqbuzarlik sodir etishga moyil bo‘lgan yoki huquqbuzarlik sodir etgan shaxslar bilan ishlashda barcha shaxslarga bir xil yondashuvni qo‘llash o‘rniga, ularning individual xususiyatlari, muammolari, ijtimoiy holati, huquqbuzarlikka olib kelayotgan sabab va shart-sharoitlarini hisobga olish zarur. Profilaktika inspektori bunday shaxslar bilan bog‘liq ma‘lumotlarni umumlashtirib, ularning muammolarini bartaraf etishda boshqa vakolatli subyektlarning imkoniyatlaridan foydalanishi mumkin. Masalan, oilaviy muammolar mavjud bo‘lgan shaxs bilan ishlashda faqat huquqiy ta‘sir choralariga tayanish yetarli bo‘lmazligi mumkin. Bunday vaziyatda mahalla, tegishli ijtimoiy xizmatlar, ta‘lim yoki bandlikka ko‘maklashuvchi tashkilotlar bilan hamkorlik qilish orqali muammoning ijtimoiy ildizlarini bartaraf etishga qaratilgan choralar ko‘rilishi maqsadga muvofiq. Demak, profilaktika inspektorining muvofiqlashtiruvchi roli individual profilaktikani boshqa ijtimoiy va tashkiliy choralar bilan uyg‘unlashtirish orqali yanada kuchayadi. Mahalla aholisi bilan bevosita muloqot qilish ham profilaktika inspektorining muvofiqlashtirish faoliyatini takomillashtirishning muhim

shartlaridan biridir. Chunki hududda mavjud muammolar to‘g‘risidagi dastlabki ma’lumotlar ko‘pincha aynan fuqarolardan olinadi. Shu sababli fuqarolarning murojaatlarini faqat murojaatni ko‘rib chiqish bilan yakunlamasdan, ularni hududdagi umumiy profilaktik vaziyatni baholash uchun ham tahlil qilish lozim. Agar bir xil mazmundagi murojaatlar muntazam ravishda takrorlanayotgan bo‘lsa, bu holat alohida fuqaroning muammosidan ko‘ra kengroq hududiy muammoning mavjudligini ko‘rsatishi mumkin. Bunday ma’lumotlar asosida profilaktika inspektori tegishli subyektlar bilan birgalikda muammoni tizimli hal etishga qaratilgan choralarni ishlab chiqishi kerak. Shu bilan birga, fuqarolarning huquqiy madaniyatini oshirish, ularni huquqbuzarliklarning oldini olish jarayoniga jalb etish va jamoatchilik nazoratining qonuniy shakllaridan foydalanish mahalla hududida xavfsiz muhitni shakllantirishga xizmat qiladi. Profilaktika inspektorining muvofiqlashtirish faoliyatida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish ham muhim yo‘nalishlardan biridir. Raqamli texnologiyalar yordamida hududdagi huquqbuzarliklar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tizimlashtirish, ularni vaqt va hudud bo‘yicha tahlil qilish, takroriy muammolarni aniqlash va profilaktik tadbirlarni aniq yo‘naltirish imkoniyati oshadi. Biroq texnologiyadan foydalanishning o‘zi yetarli emas. Eng muhim masala mavjud ma’lumotlardan boshqaruv qarorlarini qabul qilishda samarali foydalanishdir. Masalan, muayyan hududda huquqbuzarliklar takroran sodir bo‘layotgani aniqlansa, profilaktika inspektori ushbu hududni alohida nazorat yo‘nalishiga kiritishi, mas’ul subyektlarni belgilashi va amalga oshirilgan choralarning natijasini muayyan vaqt oralig‘ida qayta baholashi mumkin. Shu tariqa raqamli ma’lumotlar oddiy statistik ko‘rsatkich emas, balki amaliy profilaktik qarorlarni asoslash vositasiga aylanishi kerak. Mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatini muvofiqlashtirishda rejalashtirish mexanizmini takomillashtirish ham alohida ahamiyatga ega. Profilaktik tadbirlar umumiy va mavhum vazifalar shaklida emas, balki aniq hudud, muammo, muddat, ijrochi va kutilayotgan natijani nazarda tutgan holda rejalashtirilishi lozim. Rejada muayyan hududdagi asosiy muammolar, ularni keltirib chiqarayotgan sabablar, mazkur sabablarni bartaraf etishga mas’ul subyektlar, amalga oshiriladigan tadbirlar va ularning bajarilishini baholash mezonlari ko‘rsatilishi maqsadga muvofiq. Bunday yondashuv profilaktika inspektoriga mavjud kuch va vositalarni ustuvor yo‘nalishlarga yo‘naltirish imkonini beradi. Shuningdek, rejalashtirilgan tadbirlarning bajarilishi muntazam monitoring qilinib, kutilgan natijaga erishilmagan hollarda mavjud yondashuv qayta ko‘rib chiqilishi kerak. Chunki hududdagi kriminogen vaziyat doimiy ravishda o‘zgarib turadi va bir davr uchun samarali bo‘lgan chora boshqa davrda yetarli natija bermasligi mumkin. Shuning uchun muvofiqlashtirish faoliyati moslashuvchan bo‘lishi, yangi xavflar va muammolarga tezkor javob qaytarish imkonini berishi zarur. Profilaktika inspektorining muvofiqlashtirish vazifalarini takomillashtirishda natijadorlikni baholash masalasi ham muhim o‘rin tutadi. Profilaktik faoliyat samaradorligini faqat aniqlangan huquqbuzarliklar yoki o‘tkazilgan tadbirlar soni bilan baholash har doim ham real natijani aks ettirmaydi. Chunki ko‘p sonli tadbir o‘tkazilishi hududda huquqbuzarliklarning oldi samarali olinganini anglatmasligi mumkin. Shu bois baholashda huquqbuzarliklarning takroriyiligi, muayyan muammoli hududlarda vaziyatning barqarorlashuvi, profilaktik hisobdagi shaxslar bilan ishlash natijalari, fuqarolar murojaatlarining xususiyati va boshqa tegishli

ko‘rsatkichlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Natijadorlikni bunday kompleks baholash profilaktika inspektorining e‘tiborini faqat statistik ko‘rsatkichlarni yaxshilashga emas, balki real profilaktik natijaga erishishga yo‘naltiradi. Shu bilan birga, mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatida hamkorlikning tashkiliy shakllarini takomillashtirish zarur. Hamkorlik faqat zarurat tug‘ilganda bir martalik tadbir o‘tkazish shaklida emas, balki doimiy va tizimli jarayon sifatida tashkil etilishi lozim. Buning uchun muntazam ishchi uchrashuvlar, muammoli masalalarni birgalikda muhokama qilish, hududdagi kriminogen vaziyat bo‘yicha ma‘lumot almashish, amalga oshirilgan tadbirlarning natijalarini tahlil qilish va keyingi vazifalarni belgilash amaliyotini kuchaytirish mumkin. Bunda profilaktika inspektori muvofiqlashtiruvchi subyekt sifatida hamkorlik ishtirokchilarining faoliyatini yagona maqsadga yo‘naltirishi, biroq boshqa subyektlarning qonun bilan belgilangan vakolatlariga aralashmasligi kerak. Muvofiqlashtirishning mazmuni buyruq berish yoki barcha vazifalarni o‘z zimmasiga olish emas, balki mavjud imkoniyatlarni birlashtirish, vazifalarni oqilona taqsimlash va umumiy natijaga erishish uchun hamkorlikni tashkil etishdan iborat. Shu nuqtayi nazardan, profilaktika inspektorining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish ham mazkur jarayonning muhim tarkibiy qismidir. U huquqiy bilimlar bilan bir qatorda tahliliy fikrlash, muloqot olib borish, nizolarni hal etish, axborot bilan ishlash, rejalashtirish va boshqaruv ko‘nikmalariga ega bo‘lishi kerak. Ayniqsa, hududdagi ijtimoiy muammolarni faqat huquqiy choralar bilan emas, balki kompleks yondashuv asosida hal qilish qobiliyati profilaktik faoliyat samaradorligini oshiradi. Umuman olganda, profilaktika inspektorining mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatini muvofiqlashtirish vazifalarini takomillashtirish chora-tadbirlari o‘zaro bog‘liq bo‘lgan bir nechta yo‘nalishlarni qamrab olishi lozim: hududning kriminogen vaziyatini muntazam tahlil qilish, profilaktik faoliyatni aniq rejalashtirish, vazifalarni tegishli subyektlar o‘rtasida oqilona taqsimlash, axborot almashinuvi mexanizmlarini takomillashtirish, individual profilaktika choralarini manzilli tashkil etish, fuqarolar va jamoatchilik bilan hamkorlikni kuchaytirish, raqamli texnologiyalardan samarali foydalanish, amalga oshirilgan tadbirlarni natijadorlik mezonlari asosida baholash va aniqlangan kamchiliklar asosida keyingi faoliyatni takomillashtirib borish. Mazkur yo‘nalishlarning yagona tizimga birlashtirilishi mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatining amaliy samaradorligini oshirish, profilaktika inspektorining muvofiqlashtiruvchi rolini kuchaytirish hamda hududda huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olishga xizmat qiladi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, profilaktika inspektorining mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatini muvofiqlashtirish vazifalarini takomillashtirish mahalla hududida jamoat xavfsizligini ta‘minlash, huquqbuzarliklarning barvaqt oldini olish va profilaktik faoliyatning samaradorligini oshirishning muhim shartlaridan biridir. Mazkur faoliyatni samarali tashkil etish uchun profilaktika inspektorining vazifalarini faqat huquqbuzarliklarni aniqlash va ularga nisbatan tegishli choralarni ko‘rish bilan chegaralab qo‘ymasdan, hududdagi kriminogen vaziyatni muntazam tahlil qilish, huquqbuzarliklarning sabab va shart-sharoitlarini aniqlash, mavjud xavflarni oldindan baholash, profilaktik chora-tadbirlarni rejalashtirish hamda ularning ijrosini muvofiqlashtirishga yo‘naltirish zarur. Mahalla huquq-

tartibot maskani faoliyatining samaradorligi ko‘p jihatdan profilaktika inspektori, mahalla vakillari, boshqa davlat organlari, ta’lim va ijtimoiy soha tashkilotlari hamda jamoatchilik o‘rtasidagi hamkorlikning izchil yo‘lga qo‘yilganligiga bog‘liq. Shu sababli mazkur subyektlarning vazifalari va o‘zaro hamkorlik mexanizmlarini aniq belgilash, takroriy yoki bir-birini takrorlaydigan faoliyatga yo‘l qo‘ymaslik, mavjud kuch va vositalarni hududdagi ustuvor muammolarni hal etishga yo‘naltirish maqsadga muvofiqdir. Ayniqsa, axborot almashinuvi tizimini takomillashtirish profilaktika inspektorining muvofiqlashtiruvchi faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi. Hududda yuzaga kelayotgan muammolar, fuqarolarning murojaatlari, nizoli vaziyatlar, huquqbuzarlik sodir etishga moyil shaxslar va boshqa profilaktik ahamiyatga ega holatlar to‘g‘risidagi ma’lumotlarning o‘z vaqtida umumlashtirilishi profilaktik choralarni oldindan belgilash imkonini beradi. Shu bilan birga, axborot almashinuvi qonuniylik, shaxslarning huquq va erkinliklarini hurmat qilish hamda ma’lumotlardan belgilangan vakolatlar doirasida foydalanish tamoyillari asosida tashkil etilishi lozim. Profilaktika inspektorining muvofiqlashtirish vazifalarini takomillashtirishda individual profilaktika ishlariga ham alohida e’tibor qaratish zarur. Huquqbuzarlik sodir etishga moyil yoki ilgari huquqbuzarlik sodir etgan shaxslarning muammolarini faqat huquqiy ta’sir choralari orqali hal etish har doim ham yetarli natija bermaydi. Shu sababli ularning ijtimoiy, oilaviy, maishiy va boshqa muammolarini hisobga olgan holda tegishli subyektlar bilan hamkorlikda kompleks profilaktik choralarni amalga oshirish muhimdir. Bunday yondashuv huquqbuzarlikning oqibatiga emas, balki uni yuzaga keltiruvchi sabab va shart-sharoitlarga ta’sir ko‘rsatish imkonini beradi. Shuningdek, mahalla aholisi bilan doimiy va ochiq muloqotni yo‘lga qo‘yish, fuqarolarning murojaatlarini hududdagi muammolarni aniqlashning muhim manbasi sifatida o‘rganish hamda jamoatchilikning profilaktik faoliyatdagi ishtirokini kuchaytirish zarur. Zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan oqilona foydalanish esa hududdagi huquqbuzarliklar to‘g‘risidagi ma’lumotlarni tizimlashtirish, ularni tahlil qilish va profilaktik tadbirlarni aniq yo‘naltirish imkoniyatlarini kengaytiradi. Biroq texnologiyalardan foydalanish natijadorlikning o‘zi emas, balki samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish vositasi sifatida qaralishi lozim. Shu nuqtayi nazardan, profilaktika inspektorining muvofiqlashtirish faoliyatida “muammoni aniqlash – sabablarni tahlil qilish – chora-tadbirlarni rejalashtirish – vazifalarni taqsimlash – ijroni ta’minlash – natijani baholash – zarur hollarda yondashuvni qayta ko‘rib chiqish” kabi uzluksiz tizimni shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Bundan tashqari, profilaktik faoliyat samaradorligini faqat o‘tkazilgan tadbirlar yoki aniqlangan huquqbuzarliklar soni bilan baholashdan ko‘ra, hududdagi huquqbuzarliklarning takrorlanish darajasi, muammoli joylarda vaziyatning barqarorlashuvi, individual profilaktika natijalari, fuqarolar murojaatlarining kamayishi yoki mazmunidagi ijobiy o‘zgarishlar kabi kompleks mezonlar asosida baholash maqsadga muvofiq. Bunday yondashuv profilaktika inspektorining faoliyatini son ko‘rsatkichlariga emas, real profilaktik natijaga yo‘naltirish imkonini beradi. Shunday qilib, profilaktika inspektorining mahalla huquq-tartibot maskani faoliyatini muvofiqlashtirish vazifalarini takomillashtirish chora-tadbirlari tashkiliy, axborot-tahliliy, huquqiy, texnologik va ijtimoiy yo‘nalishlarning o‘zaro uyg‘unligini ta’minlashga qaratilishi lozim. Mazkur yondashuv asosida profilaktika inspektorining muvofiqlashtiruvchi roli

kuchayadi, mahalla huquq-tartibot maskanining faoliyati hududning real ehtiyojlariga moslashadi, mavjud kuch va vositalardan foydalanish samaradorligi ortadi hamda huquqbuzarliklarning sabab va shart-sharoitlarini barvaqt aniqlash va bartaraf etish imkoniyati kengayadi. Natijada mahallada huquq-tartibotni ta'minlashning izchil va tizimli mexanizmi shakllanib, fuqarolarning xavfsizligi va qonuniy manfaatlarini himoya qilishga qaratilgan profilaktik faoliyatning amaliy samaradorligini yanada oshirish uchun zarur tashkiliy shart-sharoitlar yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov, I.A. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch*. — Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirzayev, B. *Huquqiy madaniyat asoslari*. — Toshkent: Akademnashr, 2020.
3. Komilov, N. *Ma'naviyat asoslari*. — Toshkent: O'zbekiston, 2002.
4. Jo'rayev, M. *Jadidlarning ma'rifiy qarashlari*. — Toshkent: Fan, 2010.
5. Saidov, A. *Huquqiy ong va madaniyat*. — Toshkent: Yuridik adabiyot, 2018.